

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

**Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв**

БАЯН (АКОРДЕОН)

**Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації**

**Спеціальність “Хореографія”
Спеціалізація “Народна хореографія”**

Київ – 2005

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ
Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ БАЯН (АКОРДЕОН)

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність “Хореографія”
Спеціалізація “Народна хореографія”

2005

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ. БАЯН (АКОРДЕОН)

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв І–ІІ рівнів акредитації, – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – 12 с.

- Укладач: **В. О. Черевков** – старший викладач Миколаївського державного вищого училища культури
- Рецензенти: **О. П. Макаренко** – зав. кафедрою теорії, історії музики та гри на музичних інструментах Миколаївського державного педагогічного університету, кандидат мистецтвознавства, доцент
В. А. Татарін – викладач-методист Херсонського училища культури
- Відповідальний за випуск: **Т. Ф. Стронько**
- Редактор: **П. В. Гуйван**

Підписано до друку 02.12.05 р. Гарнітура Times
Формат 60×84_{1/16}. Папір офсетний. Друк офсетний.
Обл.-вид. арк. 0,75. Наклад 100 прим.

Видавництво «Нова Книга» м. Вінниця, вул. Стеценка, 46/85
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №103 від 30.06.2000 р.
Тел. (0432)52-34-80, 52-34-82 Факс 52-34-81
E-mail: newbook1@vinnitsa.com
www.novaknyha.com.ua

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2005.

Пояснювальна записка

Навчальний план спеціалізації за структурою та змістом навчально-виховного процесу забезпечує підготовку молодшого спеціаліста з вищою освітою за першим рівнем акредитації з кваліфікацією “Художній керівник самодіяльного ансамблю народного танцю, викладач хореографії”.

Поряд з іншими дисциплінами підготовка студентів з оволодіння музичним інструментом (баян, акордеон) сприяє:

- роботі з музичними творами для підбору танцювального репертуару;
- прищепленню навичок читання з аркуша;
- вихованню художнього смаку;
- вихованню високих моральних якостей;
- вмінню застосувати свої знання в умовах ринкових відносин в суспільстві.

Курс навчально-виховної роботи розрахований на чотири семестри. Кількість педагогічних годин – 95. Форма занять – індивідуальна. В кінці кожного семестру студент звітує про виконання програмних вимог перед заліковою або екзаменаційною комісіями.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН КУРСУ

Семестри	Кількість тижнів	Кількість годин на тиждень	Кількість годин на семестр	Звітність
I	18	1	18	Диференційований залік
II	20	1	20	Диференційований залік
III	17	1	17	Диференційований залік
IV	20	2	40	Екзамен

Програма спрямована на:

- надання майбутнім керівникам хореографічних колективів практичних навичок гри на баяні (акордеоні);
- практичне їх ознайомлення з побудовою музичних творів, музичними розмірами, динамічними відтінками, темпами, виконавчими штрихами;
- формування поняття про музичну творчість, різноманіття музичних жанрів і форм;
- ознайомлення з кращими зразками української народної музики, творами українських та зарубіжних композиторів;
- прищеплення студентам любові до музики;
- розвиток у студентів високої принциповості, чесності, гідності.

Основні завдання програми:

- ознайомлення з історією виникнення, будовою та розвитком баяна (акордеона);
- виконання мажорних гам штрихами *legato, non legato, staccato*;
- оволодіння прийомами гри *forte, piano, crescendo, diminuendo*;
- оволодіння навичками читання з аркуша, методикою самостійної роботи над творами;
- опрацювання техніки володіння міхом;
- навчання кваліфіковано давати коротку анотацію творами, які виконуються;
- вивчення та виконання протягом навчання 15–20 творів українських та зарубіжних композиторів, 5–7 етюдів на різні види техніки;
- застосування набутих знань у практичній діяльності.

Реалізація означених завдань здійснюється шляхом:

- чіткої організації навчально-виховного процесу в класі;
- засвоєння принципів і методів роботи з навчальним матеріалом;
- корегування на основі творчої взаємодії зусиль викладача та студента на подолання виникаючих труднощів;
- підбору цікавого педагогічного репертуару та педагогічної літератури;
- виконання викладачем на інструменті музичних прикладів, творів, показу зразкового виконання різних гам, вправ, які розвивають технічні навички;
- використання технічних засобів на заняттях;

- залучення студентів класу до відвідування концертів, у т.ч. виступів окремих виконавців на баяні (акордеоні);
- систематичного контролю за проведенням студентами аудиторної та самостійної роботи з музичним інструментом;
- прищеплення любові до музики.

Методичні поради

Творче ставлення викладачів та студентів до навчального процесу.

Слід врахувати:

- специфічні умови навчання;
- вік студентів;
- короткий термін навчання;
- навантаження студентів.

На першому році навчання пропонується використовувати щоденник для запису домашніх завдань, результатів самостійної роботи.

Індивідуальний план роботи студента на перший семестр складається викладачем протягом одного місяця. В ньому записуються спостереження викладача за успіхами в навчанні студента. На наступні семестри індивідуальний план роботи студента складається за встановленим порядком.

Розвиток технічних можливостей студентів здійснюється в процесі роботи над вправами, гамми, арпеджіо, акордовими послідовностями, етюдами. Програма передбачає використання на заняттях магнітофона та метронома для запису прослуховування і аналізу якості виконання вивчених п'єс, етюдів.

Акордеон – багатотембровий інструмент, і дуже важливо навчити студентів уміло користуватися цією можливістю. Варто навчити студентів спочатку опанувати транспонуючі регістри “фагот” та “пікколо”, показати їх можливості та художнє призначення.

Викладач – творча людина і завжди має свої особисті погляди на методику навчання.

Він повинен прагнути до кінцевої мети – оволодіння студентами гри на музичних інструментах, що сприяє якісній підготовці працівників культури, справжніх керівників художніх колективів, які знають історію рідного краю, художні традиції та сучасні надбання духовної культури українського народу.

Художній репертуар

Основа навчального репертуару складають народні пісні і танці, твори українських композиторів, кращі зразки зарубіжних авторів.

Одним з важливих завдань викладача є ознайомлення студентів класу з репертуаром хореографічних колективів району, міста, області.

Читання нот з аркуша

Для майбутнього керівника хореографічного колективу важливо мати навички читання нот з аркуша, що допоможе йому ознайомлюватись з музичною літературою, з музичними прикладами, на основі яких він може створювати композиції, хореографічні постановки, мініатюри, сюжетні танці.

З другого семестру навчання слід виховувати у студентів навички аналізу нотного тексту: ладотональність, розмір, мелодичні, ритмічні, динамічні та інші особливості твору.

Матеріалом для читання нот з аркуша можуть бути українські народні пісні, танці, інші нескладні за фактурою твори, здебільшого одноголосні.

Розподіл матеріалу програми за семестрами

Перший семестр

Вступ. Мета курсу. Його значення для формування майбутнього клубного працівника. Місце курсу серед професійно-орієнтованих дисциплін. Перевірка музичних здібностей (слух, ритм, музична пам'ять та емоційність).

Історія виникнення баяна (акордеона), популярні виконавці.

Художньо-технічні можливості баяна (акордеона). Основні частини інструмента. Назви та розташування октав на правій клавіатурі. Звукоутворення. Музичні приклади (виконує педагог). Практичне засвоєння інструмента:

- примірка висоти сидіння та ременів, що утримують інструмент;
- постановка інструмента, положення правої та лівої рук;
- аплікатура, позначення на нотному стані;
- техніка звукоутворення;
- штрихи *non legato*, *legato*.

Басовий ключ. Функціональне позначення рядів по вертикалі. Клавіші першого, другого, третього, четвертого та п'ятого рядів, позначення рядів на нотному стані. Дві функції лівої руки.

Динамічні відтінки (нюанси):

- *piano*
- *forte*
- *crescendo*
- *diminuendo*

Темпи: *adagio*, *moderato*.

Коротке арпеджіо.

Практична робота над музичними п'єсами. За перший семестр студент повинен засвоїти 3–4 п'єси. Мажорні гами: До, Соль окремо правою та лівою руками.

Диференційний залік:

- гами До, Соль мажор, окремо правою та лівою руками в помірному темпі штрихами *legato*, *non legato*;
- етюд;
- 2–3 п'єси;
- а також відповісти на теоретичні питання першого семестру.

* Рекомендований репертуар:

- українська народна пісня “Веселі гуси”;
- А Філіпенко: “Весняночка”, “Святкова”;
- українська народна пісня “Казав мені батько”;
- українська народна пісня “Дударик”;
- українська народна пісня “Ой з-за гори кам'яної”;
- українська народна пісня “В Харкові дощ йде”;
- українська народна пісня “Ой, за гаєм, гаєм”;
- українська народна пісня “Бандура”;
- В. Моцарт: “Азбука”;
- етюди: К. Черні, Г. Беренса.

*Рекомендований репертуар на весь курс навчання знаходиться у розділі “рекомендована література”

Другий семестр

Поглиблення теоретичних та практичних знань і навичок, набутих у першому семестрі. Музично-теоретичні питання:

- фраза;
- речення.

Практичне виконання на інструменті ноти з крапкою. Вольта, реприза. Читання нот з аркуша.

Робота над творами з програми другого семестру.

За час навчання протягом семестру студент вивчає не менше 3-х п'єс.

На диференційованому заліку студент повинен виконати на інструменті:

- гами До, Соль мажор обома руками в межах 1–2 октав, акордові послідовності до них, короткі арпеджіо;
- 2–3 різнохарактерні п'єси.

Рекомендований репертуар:

- українська закарпатська народна пісня “Ой звідси гора”;
- українська народна пісня “Ніч яка місячна”;
- Л. ван Бетховен: “Бабак”;
- українська народна пісня “Ой, лопнув обруч”;
- українська народна пісня “Пішов я раз на вулицю”;
- українська народна пісня “Бандура” (обробка Ю. Наймушина);
- Й. Брамс: “Колискова”;
- український народний танець “Топачок”;
- М. Глінка: “Туде вітер вельми в полі”.

Третій семестр

Подальше поглиблення теоретичних знань та удосконалення гри на інструменті. Набуття технічних навичок:

- відчуття сильних та слабких метричних долей такту;
- удосконалення гри мажорних гам;
- вправи для правої руки.

Аналіз твору. Робота над програмою третього семестру.

За семестр студент повинен засвоїти 3–4 п'єси різного характеру.

Диференційований залік.

На диференційованому заліку студент повинен виконати на інструменті:

- мажорні гами з трьох позицій;
- дві різнохарактерні п'єси;
- а також подати письмову анотацію на одну з п'єс за вибором.

Рекомендований репертуар:

- українська народна пісня “Ой, дівчино, шумить гай”;
- українська народна пісня “Їхав козак на війноньку”;
- українська народна пісня “Сусідка”;
- О. Даргомижський: “Козачок”;
- український народний танець “Топак”;
- В. Верменич: “На калині мене мати колихала”;
- український народний танець “Метелиця”;
- К. Мясков: “Вальс”;
- Л. ван Бетховен: “Контрданс”;
- польська народна пісня “Зозуленька”;
- етюди К. Черні, К. Гурліта, Г. Вольфардта, Л. Шитте, Ф. Бейера, Е. Аарне, М. Фрея.

Четвертий семестр

Поглиблення теоретичних знань та удосконалення гри на інструменті.

Crescendo, diminuendo.

Ознайомлення з побудовою мінорних гам ля, мі, ре в межах однієї октави для правої руки. Фермата. Синкопа.

Робота над програмою четвертого семестру.

Читання нот з аркуша.

За семестр студент повинен:

- вивчити не менш ніж дві-три різнохарактерні твори та один етюд;
- підготувати програму до екзамену, на якому студент повинен виконати дві різнохарактерні п'єси і етюд;
- подати коротку анотацію на одну з п'єс за вибором.

Рекомендований репертуар:

- українські народні пісні “Ніч така місячна”, “Чом, чом не прийшов”, “Їхав козак за Дунай”, “Дивлюсь я на небо”, “Горлиця”;
- українські танці “Козачок”, “Гопак”, “Шалантух”;
- А. Гречанінов: “Мазурка”;
- українська народна пісня “Чорні очка”, обробка М. Самойленка;
- В. Локтев, жартівлива пісня “Топотушки”;
- “Український танець”, обробка М. Корецького;
- А. Новиков: “Смуглянка”;
- українська народна пісня “Розпрягайте, хлопці, коні”, обробка І. Бурого.

План анотації твору

- відомості про автора;
- загальні відомості про твір:
 - а) жанрова належність;
 - б) характер твору (ліричний, героїчний);
 - в) тональність;
 - г) ритм;
 - д) темп, динаміка, фразування;
 - е) виконавські труднощі – ритмічні, технічні, інтонаційні.

Рекомендована література:

1. Популярні мелодії для баяна або акордеона. /Упорядники О. Денисов, В. Угринович. Вип.1–3. – К.: Муз. Україна, 1990.
2. Баян (1–3 класи ДМШ). Хрестоматія педагогічного репертуару /Упорядник М. Корецький. Вип. 2–3. – К.: Муз. Україна, 1995.
3. Баян. Учбовий репертуар дитячих музичних шкіл (класи 1–2). /Редактори-упорядники І. Алексеев, М. Корецький. Видання тринадцяте – К.: Муз. Україна, 1987.
4. Супутник учня-баяніста. Популярні мелодії в перекладанні для баяна /Редактори-упорядники І. Бурій, М. Корецький. Вип. 1,2,3. – К.: Муз. Україна, 1988–1989.
5. Українські народні пісні і танці./ Перекладання для баяна М. Різоль. – К.: Муз. Україна, 1988.
6. Фесенко В. Танцює “Сонечко”. – К.: Муз. Україна, 1980.

7. Етюди для баяна на різні види техніки (1-й клас ДМШ) / Редактори-упорядники А. Нечипоренко, В. Угринович. – К.: Муз. Україна, 1973.
8. Книга о музыке. Популярные очерки /Сост. Г. Головинский, М. Ройтерштейн. – М., 1988.
9. Бесфамильнов В., Семешко А. Воспитание баяниста. Вопросы теории и практики. – К.: Муз. Україна, 1989.
10. Лондонов П. Школа игры на аккордеоне. – М.: Музыка, 1987.
11. Двилянский М. Самоучитель игры на аккордеоне. – М., 1990.
12. Шахов Г. Игра по слуху, чтение с листа и транспонирование в классе баяна. – М.: Музыка, 1987.
13. Онегин А. Школа игры на баяне. – М.: Музыка, 1965.
14. Легкие пьесы для чтения с листа для баяна /Составители А. Григорьев, П. Шашкин. – М., 1979.
15. Бухвостов В., Шахов Г. Баян и аккордеон в художественной самодеятельности. – М., 1980.
16. Аккордеон в музыкальной школе. /Составитель М. Двилянский. Вып. 39. – М., 1981.

Критерії оцінювання виконавських умінь та знань

Оцінку “відмінно” студент одержує за умови, коли твори, винесені на екзамен, вивчені напам’ять, виконуються з вишуканою музичністю і темпераментом, з проникненням у характер твору та стиль епохи автора; виконання технічне, творче і розкриває художній образ твору.

Оцінку “добре” студент одержує, якщо він на достатньому технічному та художньому рівні, майже без помилок, виконав винесені на екзамен (залік) твори, добре володіє звуковеденням, розкриває художній образ твору.

Оцінку “задовільно” студент одержує, якщо він виконав програму семестру, навчального року, але помиляється при виконанні творів, грає без натхнення та емоцій, не завжди орієнтується в звуковеденні, допускає ритмічні та темпові помилки, виконання не розкриває художній образ твору.

Оцінка “незадовільно” ставиться студенту, який погано знає текст творів, не орієнтується в темпах, звуковеденні, виконання далеке від розкриття художнього образу твору.

Самостійна робота студентів

Основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у вільний від обов'язкових навчальних занять час є самостійна робота студентів. Для неї відводиться 40 годин.

I семестр (10 годин):

- відпрацювання за допомогою вправ динамічних відтінків: *piano, forte, crescendo, diminuendo* (3 год.);
- відпрацювання за допомогою вправ штриха *legato* (2 год.);
- самостійна робота над п'єсами та етюдами (5 год.).

II семестр (10 годин):

- набуття початкового досвіду читання нот з аркуша (3 год.);
- самостійна робота студента з магнітофоном та метрономом (2 год.);
- самостійна робота над п'єсами та етюдами поза програмою (5 год.).

III семестр (10 годин):

- набуття досвіду читання нот з аркуша (5 год.);
- самостійна робота над вправами, п'єсами та етюдами поза програмою (5 год.).

IV семестр (10 годин):

- робота студента з магнітофоном та метрономом (2 год.);
- набуття досвіду читання з аркуша (3 год.);
- самостійна робота над вправами, п'єсами (5 год.).

Рекомендована література:

1. Баян (1–3 класи ДМШ). Хрестоматія педагогічного репертуару. Випуск 2. (Упорядник М. Корецький). – К.: Муз. Україна, 1995.
2. Супутник учня-баяніста. Випуск 1–2. Популярні мелодії в перекладі для баяна // Редактори-упорядники І. Бурій, М. Корецький. – К.: Муз. Україна, 1990.
3. Аккордеон в музыкальной школе. // Составитель М. Двилянский. Выход 39. – М., 1981.
4. Легкие пьесы для чтения с листа для баяна / Составители А. Григорьев, П. Шашкин. – М., 1979.
5. Лондонов П. Школа игры на аккордеоне. – М.: Музыка, 1987.
6. Шахов Г. Игра по слуху, чтение с листа и транспонирование в классе баяна. – М.: Музыка, 1987.